

Gabriela Cywoniuk

ORCID 0000-0003-3419-1872

Niepaństwowa Wyższa Szkoła Pedagogiczna w Białymstoku

Katedra Bezpieczeństwa Wewnętrznego i Administracji

PAŃSTWO POLSKIE W WALCE Z PRZESTĘPCZOŚCIĄ TRANSGRANICZNĄ

Streszczenie

Problemem, z którym ciągle spotykają się służby graniczne są przestępstwa transgraniczne. Otwarte granice w Unii Europejskiej oraz możliwość wyboru środka transportu wzmacnia nieustające zainteresowanie łatwym zarobkiem. Zwalczanie przestępczości transgranicznej jest prowadzone od stuleci. Na terenie Polski przestępstwa transgraniczne są dokonywane najczęściej przez cudzoziemców, w tym przez obywateli państw trzecich. Badania statystyczne pokazały, że poziom przestępczości transgranicznej w latach 2016–2020 obniżył się. Wydaje się, że wpływ na zmniejszenie się tej przestępczości w 2020 roku miała pandemia COVID-19 i zakazy wprowadzone przez państwa, co w znacznym stopniu zahamowało ruch graniczny.

Słowa kluczowe: przestępczość transgraniczna • Straż Graniczna • przemyt towarów • przemyt ludzi • fałszerstwo dokumentów • nielegalna migracja • statystyka.

THE POLISH STATE IN THE FIGHT AGAINST CROSS-BORDER CRIME

Abstract

Cross-border crimes are a problem that border authorities are constantly confronted with. Open borders in the European Union and the

possibility to choose the means of transport increase the continuing interest in easy money. Fighting cross-border crime has been going on for centuries. In Poland, cross-border crimes are most often committed by foreigners, including third-country nationals. Statistical studies showed that the level of cross-border crime decreased in the years 2016-2020. It seems that the decline in this crime in 2020 was influenced by the COVID-19 pandemic and bans imposed by states, which significantly inhibited cross-border traffic.

Keywords: border crime • Border Guard • smuggling of goods • human smuggling • forgery of documents • illegal migration • statistics.

Wprowadzenie

Granice Państwa Polskiego ukształtowały się w 1945r. wraz z zakończeniem II Wojny Światowej. Stany Zjednoczone, Wielka Brytania oraz Związek Socjalistycznych Republik Radzieckich (ZSRR) na konferencjach w Poczdamie oraz Jałcie podjęły decyzję o przebiegu granic państwa Polskiego. Zostało ustalone, że granice pójdą wzdłuż linii Curzona z wyłączeniem Lwowa i Wilna. Na korzyść Polski wzdłuż granicy wschodniej dodano 5–8 kilometrów terenu.

Całkowita długość polskiej granicy wynosi 3511,39 km (Wkładka 3, Rycina 1). Granica lądowa mierzy 3071,65 km. W północnej części kraju przebiega granica morska stanowiąca 439,74 km wybrzeża Morza Bałtyckiego. Państwo Polskie graniczy z siedmioma państwami. Granica z Republiką Federalną Niemiec znajduje się w zachodniej części kraju i wynosi 489,37 km. Północna część kraju graniczy z Federacją Rosyjską, której długość granicy to 232,04 km. Granica Rzeczypospolitej Polskiej (RP) oraz Republiki Litewskiej jest najkrótszym odcinkiem granic Państwa Polskiego, której długość granicy liczy 104,28 km oraz znajduje się w północnej części RP. W długość granicy z Federacją Rosyjską oraz Republiką Federalną Niemiec są wliczone długości odcinków rozgraniczających morze terytorialne Rzeczypospolitej Polskiej. Z Federacją Rosyjską jest to 22,21 km, natomiast z Republiką Federalną Niemiec liczy 22,22 km. Wschodnia część kraju graniczy z Republiką Białorusi,

której długość granicy stanowi 418,24 km oraz z Ukrainą, której długość mierzy 535,18 km. W południowej części państwa Polskiego znajduje się granica z Republiką Słowacką o długości 541,06 km. Granica Rzeczypospolitej Polskiej oraz Republiki Czeskiej równa się 795,91 km, co stanowi ją, najdłuższym odcinkiem graniczącym z państwem sąsiadującym. Granica zewnętrzna Unii Europejskiej (UE) wynosi 1580,77 km. Państwami nienależącymi do UE oraz do strefy Schengen, a graniczącymi z Rzeczypospolitą Polską są Federacja Rosyjska, Republika Białorusi oraz Ukraina¹.

Strefa Schengen powstała w 1995r. wraz ze zniesieniem kontroli granic wewnątrz UE. Państwo Polskie dnia 21 grudnia 2007r. dołączyło do Strefy Schengen. W strefie Schengen są przeprowadzane kontrole na granicach zewnętrznych oraz obowiązkowe jest posiadanie wiz przez cudzoziemców, których kraje nie należą do strefy Schengen. Ważnym elementem jest współpraca służb między państwami. Utworzenie danej strefy jest dużym osiągnięciem dotyczącym współpracy między państwami Unii Europejskiej².

Rodzaje przestępstw transgranicznych

Nielegalna migracja

Migracja jest to przemieszczanie się oraz zmiana miejsca pobytu stałego lub czasowego poza granice administracyjne przez ludność. Migrację można podzielić na dwa rodzaje: migracja zewnętrzna i migracja wewnętrzna. Migracja zewnętrzna polega na przemieszczaniu się ludności poza granice swojego państwa. Natomiast migracja wewnętrzna polega na przemieszczaniu się ludności wewnątrz danego kraju. Ludność przemieszcza się z miasta do miasta, z miasta na wieś, ze wsi do miasta oraz ze wsi do wsi.

¹ *Oficjalna strona internetowa Straży Granicznej, Granice RP* <https://www.strazgraniczna.pl/pl/granica/granice-rp/1910,Granice-RP.html>, [27.12.2020].

² *Ministerstwo Spraw Wewnętrznych i Administracji, Zarządzanie granicami zewnętrznymi*, <https://www.gov.pl/web/mswia/zarzadzanie-granicami-zewnetrznymi>, [28.01.2021].

Na terenie Rzeczypospolitej Polskiej prawo do pobytu ze względów humanitarnych może otrzymać cudzoziemiec, którego zobowiązanie do powrotu: „może nastąpić jedynie do państwa, w którym, w rozumieniu Konwencji o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności, sporządzonej w Rzymie dnia 4 listopada 1950 r.: zagrożone byłoby jego prawo do życia, wolności i bezpieczeństwa osobistego lub mógłby on zostać poddany torturom albo nieludzkiemu lub poniżającemu traktowaniu albo karaniu, lub mógłby być zmuszony do pracy, lub mógłby być pozbawiony prawa do rzetelnego procesu sądowego albo być ukarany bez podstawy prawnej, lub naruszałoby jego prawo do życia rodzinnego lub prywatnego, w rozumieniu przepisów Konwencji o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności, sporządzonej w Rzymie dnia 4 listopada 1950 r., lub naruszałoby prawa dziecka, określone w Konwencji o prawach dziecka, przyjętej przez Zgromadzenie Ogólne Narodów Zjednoczonych dnia 20 listopada 1989 r., w stopniu istotnie zagrażającym jego rozwojowi psychofizycznemu”³.

Natomiast zgoda na pobyt tolerowany jest wydawana niewykonalnie z przyczyn niezależnych od organu właściwego do przymusowego wykonania decyzji o zobowiązaniu cudzoziemca do powrotu i od cudzoziemca, lub może nastąpić jedynie do państwa, do którego wydanie go jest niedopuszczalne na mocy orzeczenia sądu albo z uwagi na rozstrzygnięcie Ministra Sprawiedliwości w przedmiocie odmowy wydania cudzoziemca⁴.

Głównymi czynnikami wpływającymi na migrację ludności są czynniki środowiskowe, demograficzne i ekonomiczne oraz spo-

³ Dane ze strony Urzędu do Spraw Cudzoziemców, *Przesłanki pozytywne do udzielenia zgody na pobyt ze względów humanitarnych*, <https://udsc.gov.pl/cudzoziemcy/obywatele-panstw-trzecich/zobowiazanie-do-powrotu/przeslanki-negatywne-zobowiazania-cudzoziemca-do-powrotu/zgoda-na-pobyt-ze-wzgle-dow-humanitarnych/przeslanki-pozytywne-do-udzielenia-zgody-na-pobyt-ze-wzgle-dow-humanitarnych/> [28.01.2020].

⁴ Dane ze strony Urzędu do Spraw Cudzoziemców, *Przesłanki pozytywne do udzielenia zgody na pobyt tolerowany*, <https://udsc.gov.pl/cudzoziemcy/obywatele-panstw-trzecich/zobowiazanie-do-powrotu/przeslanki-negatywne-zobowiazania-cudzoziemca-do-powrotu/zgoda-na-pobyt-tolerowany/przeslanki-do-udzielenia-zgody-na-pobyt-tolerowany/> [29.12.2020].

łeczno-polityczne. Zmiany klimatu wywołujące klęski żywiołowe tj. huragany, powodzie lub trzęsienia ziemi, kierują ludzkość do migracji stałej lub czasowej poza miejsce stałego pobytu. Migracja demograficzna i ekonomiczna jest najpopularniejszym czynnikiem migracyjnym. Ludność przemieszcza się do państw, w których jest możliwość pracy lepiej płatnej, możliwość zatrudnienia na lepszym stanowisku, podniesienia standardu życia oraz lepszej edukacji. Istotnymi czynnikami migracji społeczno-politycznej są wojny i konflikty. Osoby, których prawo jest łamane oraz są prześladowane przez rząd, najczęściej są uchodźcami humanitarnymi. Ludność ucieka głównie przed konfliktami zbrojnymi, prześladowaniami na tle religijnym lub rasowym.

Migrację można podzielić ze względu na czas jej trwania. Migracja stała dotyczy ludności żyjącej poza krajem pochodzenia i planującej osiedlenie się na stałe. Praca sezonowa w rolnictwie, leśnictwie lub przy obsłudze turystów zalicza się do migracji sezonowej. Ludzie migrujący krótkotrwale, czyli poniżej roku lub długotrwale, czyli nie krócej niż rok – migrują okresowo. Migracja cyrkulacyjna, natomiast polega na wyjazdach krótkotrwałych, które się cyklicznie powtarzają⁵.

Ze względu na legalność dzieli się na migrację legalną, nielegalną oraz na migrację na okres przejściowy, która dotyczy osób ubiegających się o azyl, pobyt tolerowany, ubiegających się o zatrudnienie lub na czas nauki. Nielegalna migracja jest globalnym problemem. Położenie Polski oraz przynależność do Strefy Schengen jest szczególnie interesujące dla obywateli państw trzecich oraz międzynarodowych grup przestępczych. Państwo Polskie jest często traktowane jako kraj tranzytowy do Ameryki Północnej i państw Europy Zachodniej. Duży wpływ na wielkość nielegalnej migracji ma działalność zorganizowanych grup przestępczych. Jednym z ich głównych dochodów stał się przemyt migrantów. Przestępcy organizują przemyt od zapewnienia transportu, zdobycia bezpiecznego schronienia po sfałszowane dokumenty. Narażają

⁵ P. Kaczmarczyk, *Migracje zarobkowe Polaków w dobie przemian*, Wydawnictwa Uniwersytetu Warszawskiego 2006, s. 21, ISBN 9788323501992.

życie migrantów, gdyż takie osoby są transportowane w zamkniętych przestrzeniach ładunkowych różnorodnych środków transportu. Migranci również próbują przedostać się na własną rękę, fałszując dokumenty, przekraczając granicę w niewyznaczonym do tego miejscu (np. w lesie). Uchodźcy próbując zalegalizować swój pobyt w kraju zawierając fikcyjne małżeństwa⁶.

Imigranci stosują metody nielegalnego przekraczania granic, które można podzielić na dwie grupy. Do pierwszej grupy należą metody stosowane na przejściach granicznych, wykorzystujące sfałszowane dokumenty, skradzione dokumenty lub pożyczone od właściciela np. dowód lub paszport brata bliźniaka. Inną metodą stosowaną na przejściach granicznych jest przedostanie się do kraju bez dokumentu tożsamości, paszportu lub wizy. Takie osoby najczęściej próbują ominąć kontrolę lub podróżują w schowku samochodowym lub innym ukryciu z innymi osobami mogącymi legalnie przekroczyć granicę. Samochody o dużych gabarytach tj. autokary lub busy, często posiadają skonstruowane skrytki do przemytu ludzi⁷.

W 2019 r. Straż Graniczna ujawniła lub zatrzymała łącznie 5188 przekroczeń granicy państwowej wbrew przepisom. W tym 5114 obywateli państw trzecich i 74 obywateli Unii Europejskiej/Europejskiego Obszaru Gospodarczego. Najwięcej nielegalnych przekroczeń granicy dokonali obywatele Ukrainy. Łącznie próby nielegalnego przekroczenia granicy podjęło się 2759 obywateli Ukrainy, w czym 1133 na zewnętrznej granicy UE i 1626 obywateli Ukrainy na wewnętrznej granicy UE⁸.

Przemyt towarów

Przemyt polega na przewożeniu towaru pomiędzy państwami bez uiszczenia opłaty akcyzy, opłaty celnej, podatku VAT lub in-

⁶ G. Pietrek, *Przestępczość transgraniczna jako zagrożenie dla bezpieczeństwa publicznego* [w:], W. Lis (red.) *Przestępstwa przeciwko bezpieczeństwu i porządkowi publicznemu*, Katolicki Uniwersytet Lubelski 2017, s. 151.

⁷ K. Laskowska, *Kryminologiczne aspekty przestępczości granicznej*, *Archiwum kryminologii*, T. XXVI, 2001–2002, s. 166–167, ISSN 0066-6890.

⁸ Statystyki SG, *styczeń-grudzień 2019 r.*, <https://www.strazgraniczna.pl/pl/granica/statystyki-sg/2206,Statystyki-SG.html>, s.13, [02.01.2021].

nych opłat. Potocznie przemytem nazwa się także towar, który jest objęty ochroną lub jest zakaz handlu danym towarem. Ochroną lub zakazem handlu jest na przykład dzika fauna i flora jak: kość słoniowa, róg nosorożca, dzikie ptaki czy małpy lori oraz drewno tropikalne. Takie towary są w szczególności atrakcyjne dla kolekcjonerów dzikiej przyrody⁹.

Różne stawki podatku akcyzowego powodują zainteresowanie obrotem nielegalnymi paliwami napędowymi. Możliwość szybkiego i łatwego zarobku finansowego powoduje, że podmioty prowadzące działalność na rynku paliw ciekłych decydują się na działalność przestępczą. Najczęściej paliwo jest sprowadzane z zagranicy i podczas postępowania celnego jest deklarowane jako olej opałowy. Kolejnym etapem jest przeklasyfikowanie takiego „oleju” na paliwo, które jest dopuszczone w obrocie krajowym.

Polska znajduje się na pierwszym miejscu przetwórców tytoniu oraz producentów gotowych wyrobów tytoniowych w UE. W całej Europie znajduje się 30 fabryk wyrobów tytoniowych. Aktualnie w Polsce znajduje się 5 fabryk wyrobów tytoniowych. Handel międzynarodowy oraz sprzedaż wyrobów tytoniowych dostarcza polskiemu budżetowi 24 mld zł, co stanowi 8,9% wpływów¹⁰. Budżet zasilany jest przez podatek akcyzowy, VAT oraz PIT i CIT¹¹. Rozwój szarego rynku doprowadza do zaburzenia gospodarki państwa. Nielegalny przemyt papierosów lub wyrobów tytoniowych wpływa na obniżenie wpływów do budżetu państwa, zaburza funkcjonowanie koncernów tytoniowych poprzez spadek sprzedaży legalnych papierosów oraz może doprowadzić do upadku koncernów, co skutkuje utratą pracy przez tysiące osób.

W Polsce na wyroby tytoniowe są nałożone wysokie podatki akcyzowe, co skutkuje dużą różnicą cen w porównaniu z państwami zza wschodniej granicy, nienależących do Unii Europejskiej. Powo-

⁹ W. Pływaczewski, *Nielegalny rynek chronionych gatunków dzikiej fauny i flory. Geneza, przejawy, przeciwdziałanie*, Szczytno 2016, ISBN 9788374625210.

¹⁰ <http://www.kspt.org.pl/>, [10.01.2021].

¹¹ VAT - (VAT - value added tax), podatek od towarów i usług; PIT – (ang. Personal Income Tax), podatek, w którym podmiotem jest osoba fizyczna; CIT- (Corporate Income Tax) podatek dochodowy od osób prawnych.

duje to, że zorganizowane grupy przestępcze jak i pojedyncze osoby podejmują się przemytu papierosów i tytoniu. Zjawiskiem zauważalnym nie tylko w Polsce, ale również w innych krajach UE, jest tendencja do częstszego przemytu wyrobów tytoniowych w mniejszych ilościach¹².

W 2014 r. UE przyjęła dyrektywę, której celem jest ograniczenie do minimum liczby osób palących. Głównym celem jest ograniczenie palenia przez kobiety oraz młode osoby. Dnia 20 maja 2020 r. w RP wprowadzono zakaz sprzedaży tytoniu smakowego, papierosów z mentolową kapsułką oraz papierosów smakowych (mentolowych). Forum Konsumentów przeprowadziło badania wśród osób palących, z których 81% uznało, że wprowadzenie w życie zakazu palenia papierosów mentolowych lub tytoniu smakowego wcale nie zmniejszy liczby palaczy, lecz spowoduje powiększenie się szarego rynku¹³. Osoby palące będą korzystać z nielegalnego przemytu i kupować papierosy mentolowe pochodzące z nielegalnych źródeł. Przemysł ten dotyczy państw sąsiadujących przez granicę wschodnią i nienależących do UE, gdzie papierosy mentolowe są legalnie w sprzedaży. W roku 2019 przemycono papierosy na kwotę 95 100 775 zł. W 2018 na kwotę 77 625 724 zł, co oznacza, że przemysł papierosów wzrósł o 23%, natomiast przemysł tytoniu zmalał o 16% (2019r.- 57 116 549; 2018r.- 68 280 657 zł)¹⁴.

Wzrastający konflikt zbrojny na terenie Ukrainy spowodował większe zainteresowanie technologią, towarem i usługami militarnymi. Rzeczpospolita Polska jest traktowana jako państwo tranzytowe przemytu broni do Krajów Europy Wschodniej. Polskie prawo należy do jednego z najbardziej restrykcyjnych pod względem posiadania broni palnej. Możliwość modyfikacji broni z czasów II

¹² G. Kędziarska, R. Łachacz, *Kryminalistyczne aspekty nielegalnego obrotu wyrobami tytoniowymi. Wybrane elementy modus operandi sprawców przemytu* [w:] W. Pływaczewski, M. Duda (red.), *Nielegalny obrót wyrobami tytoniowymi Taktyczno-techniczne aspekty przeciwdziałania zjawisku*, Szczytno 2014, ISBN 9788374624350.

¹³ Zakaz sprzedaży papierosów mentolowych, <https://www.gov.pl/web/wsse-kielce/zakaz-sprzedazy-papierosow-mentolowych>, [03.01.2021],

¹⁴ Statystyki SG, *styczeń-grudzień 2019 r.*, <https://www.strazgraniczna.pl/pl/granica/statystyki-sg/2206,Statystyki-SG.html>, s.36, [03.01.2021].

wojny światowej zakupu nowoczesnych pistoletów lub karabinów¹⁵ występuje w słowackich sklepach z bronią. Targi broni palnej są kolejnym miejscem do nabycia broni lub amunicji, która pojawia się na nielegalnym polskim rynku¹⁶.

W 2019 r. Straż Graniczna wraz z innymi służbami zabezpieczyła łącznie 205 714 sztuk broni oraz amunicji, w tym: 880 sztuk broni palnej, gazowej oraz granatów i innych broni. W 2019 r. w porównaniu do statystyk z 2018 r. (12560 sztuk) zanotowano spadek ujawnień broni o ok.93%. Natomiast amunicji ostrej, gazowej oraz innej w 2019r. ujawniono 204834 sztuki, co daje bardzo duży wzrost przemytu lub tworzenia amunicji w porównaniu z 2018 r., gdy ujawniono 2341 sztuk. Łączna wartość zarekwirowanej broni i amunicji wynosiła 635 822 zł¹⁷.

Narkotyki to substancje chemiczne, odurzające najczęściej zażywane przez młode osoby w wieku od 13 do 30 roku życia, pochodzące z różnych środowisk. Najwyższa aktywność zażywania narkotyków wśród młodzieży jest dostrzegalna pod koniec roku szkolnego oraz w okresie letnim, wolnym od szkoły. Z państw takich jak Holandia, Niemcy jest przemykana głównie marihuana, a z Czech marihuana i metamfetamina. Najpopularniejszym środkiem transportu z tych państw jest transport samochodowy. Narkotyki pochodzenia konopnego przemykane z Maroka do Rosji, były dostarczane trasą szlaku przemytniczego przez Hiszpanię, Niemcy, Polskę, Ukrainę, Białoruś oraz Litwę. Szlak ten Straż Graniczna rozpoznała jako kanał hiszpański w 2014 roku¹⁸.

¹⁵ Taka broń na terenie Słowacji jest sprzedawana w stacjonarnym sklepie z bronią, ale także przez strony internetowe. Zaliczana jest do kategorii „D” jako broń sygnałowa i rekonstrukcyjna.

¹⁶ G. Pietrek, *Przestępczość transgraniczna jako zagrożenie dla bezpieczeństwa publicznego* [w:], W. Lis (red.) *Przestępstwa przeciwko bezpieczeństwu i porządkowi publicznemu*, Katolicki Uniwersytet Lubelski 2017, s. 155, ISBN 9788380613799.

¹⁷ Statystyki SG, *styczeń-grudzień 2019 r.*, <https://www.strazgraniczna.pl/pl/granica/statystyki-sg/2206,Statystyki-SG.html>, s. 36, [04.01.2021].

¹⁸ G. Pietrek, op. cit., s. 156.

Falszerstwo dokumentów

Każdy przedmiot (np. papier), na którym utrwalono treść dowolną techniką (np. pisemną) stanowi dowód prawny, dowód stosunku prawnego lub okoliczności mającej znaczenie prawne. Falszerstwo dokumentów jest dużym wyzwaniem, z jakim muszą się uporać służby kontroli granicznej. Rozdział XXXIV Kodeksu Karnego (KK) zatytułowany „Przestępstwa przeciwko wiarygodności dokumentów”, zawiera art. 270 §1., według którego każdy, kto ma na celu użycie przerobionego lub podrobionego dokumentu, podlega karze grzywny lub ograniczenia wolności. Natomiast art. 270 KK §3., dotyczy osób, które przygotowują się do przestępstwa zawartego w §1. Ważnym przepisem prawnym dotyczącym falszerstwa dokumentów lub używania dokumentów fałszowanych podczas próby przekroczenia granicy jest art. 275 §1., który określa sankcje grożące osobie, która używa dokumentów innej osoby lub dokonuje kradzieży dokumentów lub praw majątkowych innej osoby¹⁹.

Podrobienie dokumentu polega na wykonaniu całkiem nowego dokumentu na wzór poprzedniego, który może zawierać zmienione informacje i ma wprowadzać w błąd. Natomiast przerabianie dokumentów polega na zmianie treści dokumentu. Takiej zmiany można dokonać poprzez zmianę wycinka graficznego, usunięcie danej treści zapisu lub dodanie jakiegoś dodatkowego elementu do treści dokumentu. Sfałszowane dokumenty ułatwiają przestępcom prowadzenie ich nielegalnych działalności. Przestępcy używają takich dokumentów do przemytu narkotyków, przemytu ludzi, zwierząt lub przewozu kradzionych dzieł sztuki albo samochodów. Najczęściej jest spotykane falszerstwo dokumentów u osób, które próbują nielegalnie przedostać się na teren państwa, innego niż ich rodowite państwo. Na granicach zewnętrznych strefy Schengen, dokumenty podróżujących muszą zostać poddane kontroli w bazie systemu, w której są informacje o zgubionych lub skradzionych dokumentach, nieprawidłowych dokumentach oraz informacji czy osoba podróżująca nie jest podejrzana o przestępstwa graniczne²⁰.

¹⁹ Ustawa z dnia 6 czerwca 1997r. Kodeks Karny, Dz. U. z 2020 r. poz. 1444, 1517.

²⁰ *Falszerstwo dokumentów jako główne wyzwanie kontroli granicznej*, ht-

W 2019 r. zostało ujawnionych łącznie 1200 osób, które próbowały przekroczyć granicę zewnętrzną UE lub wewnętrzną UE oraz takich, które zostały ujawnione już na terenie RP. W 2018 r. ta liczba wynosiła 1697 osób. Liczby pokazują spadek liczb osób przekraczających granice lub poruszających się z fałszywymi dokumentami wynoszący ok. 29%. Najwięcej sfalszowanych dokumentów odkryto u obywateli Ukrainy – łącznie 826. Zostali oni zatrzymani na granicy wewnętrznej UE (456 osób), na granicy zewnętrznej UE (266 osób) oraz na terytorium RP (104 osoby). Obywatele Ukrainy, posługiwali się głównie sfalszowanymi wizami (699 osób z fałszywą wizą).

Podczas nielegalnego przemytu dzikiej fauny i flory, przestępcy również podejmują się fałszowania dokumentów. Osoby, które prowadzą nielegalny przemyt fałszują dokumenty przewozu lub wywozu. W grupie zainteresowania przestępców znajdują się gatunki dzikiej fauny lub flory z listy Konwencji Waszyngtońskiej²¹. Konwencja ta w Polsce została wprowadzona w życie 12 marca 1990 r.

Przyczyny i czynniki sprzyjające przestępczości transgranicznej

Przestępczość transgraniczna jest zjawiskiem występującym na całym świecie. Większość państw walczy z tymi samymi przyczynami i czynnikami, które sprzyjają przestępczości granicznej. Polska po wejściu do Układu z Schengen otworzyła granice państwom członkowskim UE. Otwartość granic ułatwia prowadzenie handlu międzynarodowego, ale zarazem sprzyja przemytnikom i nielegalnej migracji. Obniżenie poziomu jakości życia, poprzez utratę pracy, degradację społeczną lub nałóg np. alkoholowy, przyczynia się do podejmowania przez pewną część społeczeństwa decyzji o przestępczym dodatkowym lub głównym źródle dochodu. Podejmując

[tps://emn.gov.pl/esm/aktualnosci/15018,Falszerstwo-dokumentow-jako-glowne-wyzwanie-kontroli-granicznej.html](https://emn.gov.pl/esm/aktualnosci/15018,Falszerstwo-dokumentow-jako-glowne-wyzwanie-kontroli-granicznej.html), [05.01.2021].

²¹ Konwencja o międzynarodowym handlu dzikimi zwierzętami i roślinami gatunków zagrożonych wyginięciem, zwana także konwencją waszyngtońską lub w skrócie CITES, została sporządzona w Waszyngtonie 3 marca 1973r. Zawiera informacje dotyczące gatunków zagrożonych.

taką decyzję, jednostka kieruje się chęcią szybkiego pomnożenia majątku, dzięki ominięciu opłat i podatku akcyzowego²². Stawki podatku akcyzowego na rok 2021 wynoszą:

- benzyny silnikowej – 1.514,00 zł/1.000 l,
- oleju napędowego – 1.145,00 zł/1.000 l,
- gazów skroplonych do napędu silników spalinowych (np. LPG) – 644,00 zł/1.000 kg,
- gazu ziemnego do napędu silników spalinowych (np. CNG) – 0 zł
- biokomponentów stanowiących samoistne paliwa – 1.145,00 zł/1.000 l,
- energii elektrycznej – 5,00 zł/1 MWh,
- alkoholu etylowego – 6.275,00 zł/1 hl 100% vol.,
- piwa – 8,57 zł od 1 hektolitra za każdy stopień Plato gotowego wyrobu,
- wina – 174,00 zł/1 hl gotowego wyrobu,
- papierosów - 228,10 zł za każde 1.000 sztuk i 32,05% maksymalnej ceny detalicznej,
- samochodów osobowych o poj. silnika powyżej 2000 cm³ – 18,6% podstawy opodatkowania; pozostałych samochodów osobowych – 3,1% podstawy opodatkowania²³.

Spółeczeństwo ocenia przemysł towarów jako niski poziom zagrożenia dla gospodarki, jednocześnie przynoszący szybki i łatwy zysk finansowy. Pobłażliwe traktowanie oraz niskie kary finansowe wyznaczane osobom popełniającym przestępstwa graniczne, powodują, że społeczeństwo nie obawia się ryzykować, aby przemycać towar, nielegalnie przekraczać granicę lub dokonywać nielegalnego przewozu ludzi oraz fałszować dokumenty. Wpływ ma także poświadczanie przez urzędników fałszywych dokumentów, dopuszczanie się korupcji, a nawet wchodzenie w układy z grupami

²² „Podatek akcyzowy to rodzaj selektywnego podatku pośredniego, nakładanego na niektóre, ściśle określone ustawowo, produkty konsumpcyjne. Akcyza, jak każdy podatek pośredni, ma wpływ na cenę wyrobu, a co za tym idzie faktycznym podatnikiem tego podatku jest ostateczny nabywca (konsument) danego dobra”, <http://www.sejm.gov.pl/>, [09.01.2021].

²³ Stawki podatkowe, <https://www.podatki.gov.pl/akcyza/stawki-podatkowe/>, [10.01.2021].

przestępczymi²⁴. Podejmowanie prób przekupstwa także występuje wśród funkcjonariuszy różnych służb²⁵.

Czynnikami wpływającymi na przestępczość graniczną są również konflikty zbrojne na tle etnicznym lub religijnym. Sprzyjają one przemytowi broni i amunicji oraz próbom nielegalnego przekraczania granic, w celu ucieczki od konfliktów zbrojnych, jakie toczą się na terenie ich kraju. Takie osoby narażają swoje zdrowie lub życie, są przewożone w złych warunkach np. imigranci chowają się w workach między torfem w ciężarówce²⁶. Przemyt ludzi organizują zazwyczaj zorganizowane międzynarodowe grupy przestępcze.

Przestępczość transgraniczna zagraża pod wieloma względami bezpieczeństwu państwa. Mogą występować zaburzenie bezpieczeństwa społecznego oraz gospodarki RP.

Organy powołane do walki z przestępczością transgraniczną

Współpraca między organami ścigania ma duży wpływ na efektywność ich pracy. Przestępczość nie ogranicza się do terenu jednego kraju, dlatego ważnym elementem jest, aby formacje powołane do walki z przestępczością oraz zapewnieniem bezpieczeństwa obywatelom kraju, współpracowały ze sobą. Nielegalne przekrocze-

²⁴ K. Laskowska, *Kryminologiczne Aspekty Przestępczości Granicznej*, Archiwum kryminologii, T. XXVI, 2001–2002, ISSN 0066-6890.

²⁵ W 2019 r. obywatel Ukrainy, podczas wylegitymowania przez funkcjonariuszy SG we Wrocławiu podjął się próby przekupstwa funkcjonariuszy. Mężczyzna przebywał w państwie Polskim niezgodnie z deklarowanym celem i warunkami pobytu. Próbował przekupić funkcjonariuszy wręczając im 100€. Zgodna z prawem postawa funkcjonariuszy, spowodowała nałożenie pouczającej kary na obywatela Ukrainy w wysokości 1200 zł oraz 1 roku pozbawienia wolności z warunkowym zawieszeniem na dwa lata oraz grzywny. Dodatkowo została nałożony nakaz powrotu oraz zakaz wjazdu do RP na okres 5 lat. *Próby korupcji funkcjonariuszy SG*, <https://www.strazgraniczna.pl/pl/aktualnosci/7266,Proby-korupcji-funkcjonariuszy-SG.html>, [10.01.2021].

²⁶ *Aktualności, SG rozbiła grupę przestępczą przemycającą ludzi*, <https://www.slaski.strazgraniczna.pl/sm/aktualnosci/4991,SG-rozbiła-grupe-przestepcza-przemycajaca-ludzi.html>, [10.01.2021].

nie granicy, fałszerstwo dokumentów, przestępstwa celne lub przestępstwa dewizowe należą do grupy przestępstw granicznych. Do zwalczania tych przestępstw zostały powołane odpowiednie organy oraz organy pomagające i współpracujące z tymi organami. Głównymi organami ścigania powołanymi do walki z przestępczością graniczną są Straż Graniczna oraz Służba Celno-Skarbowa. Organami współpracującymi jest np. Policja. Ważnym elementem jest współpraca międzynarodowa. Straż Graniczna współpracuje także z Agencją Frontex.

Według Ustawy z dnia 12 października 1990 r. o Straży Granicznej, Straż Graniczna jest jednolitą, umundurowaną i uzbrojoną formacją przeznaczoną do ochrony granicy państwowej, kontroli ruchu granicznego oraz zapobiegania i przeciwdziałania nielegalnej migracji²⁷.

Służba Celno-Skarbowa jest też formacją jednolitą, umundurowaną. Wchodzi w struktury Krajowej Administracji Skarbowej, którą tworzą funkcjonariusze. Powstała 1 marca 2017 r. z połączenie administracji podatkowej, kontroli celnej i skarbowej. Zadania funkcjonariuszy Służby Celno-Skarbowej są zawarte w Ustawie z dnia 16 listopada 2016 r. o Krajowej Administracji Skarbowej. Najważniejszym zadaniem tej Służby jest pilnowanie, aby były przestrzegane przepisy dotyczące prawa celnego, skarbowego oraz prawa dotyczącego przewozu towaru przez granicę. Wykrywanie oraz zapobieganie przestępstw/wykroczeń skarbowych, celnych oraz zapobieganie i wykrywanie nielegalnych przemytów też należy do zadań funkcjonariusza. Również do zadań funkcjonariuszy należy kontrolowanie i pobieranie opłat akcyzowych oraz opłat dotyczących przewożonych towarów. Funkcjonariusz Służby Celno-Skarbowej ma obowiązek dbać o to, aby towary objęte ograniczeniami lub które są zakazane nie wyjechały poza teren państwa Polskiego²⁸.

Policja jest to formacja uzbrojona i umundurowana, która została utworzona, aby służyć społeczeństwu, bronić społeczeństwo

²⁷ Art.1.1 Ustawy z dnia 12 października 1990 r. o Straży Granicznej, Dz. U. z 2020 r. poz. 305, 1610, 2112.

²⁸ Służba Celno-Skarbowa, <https://www.gov.pl/web/mswia/sluzba-celno-skarbowa>, [12.01.2021].

oraz zachować porządek i bezpieczeństwo publiczne²⁹. Komendant Główny Policji wraz z Komendantem Głównym SG podpisali porozumienie w sprawie współdziałania Policji i Straży Granicznej, w którym są zawarte zakres i sposoby współpracy. W § 2 Porozumienia jest opisany szczegółowy zakres współpracy. Policja wraz ze SG mają na celu ochronę prewencyjną bezpieczeństwa i porządku publicznego oraz ochronę granicy kraju. Zawiera także zapis o zwalczaniu przestępczości z naciskiem na rozpoznawanie zagrożeń na tle terrorystycznym. Współpraca funkcjonariuszy jest oparta na wspólnym przekazie informacji oraz przekazie doświadczenia dotyczącego wykonywania zadań oraz czynności służbowych³⁰.

Frontex jest to Europejska Agencja Straży Granicznej i Przybrzeżnej, powstała jako pierwsza unijna służba mundurowa. Agencja została utworzona w 2004 r. w celu zwalczania przestępczości transgranicznej i zarządzaniu granicami Unii Europejskiej. Frontex współpracuje z państwami należącym do Układu Schengen oraz z państwami stowarzyszonymi. Ich współpraca ma na celu zapewnienie bezpieczeństwa i ochrony Europy. Frontex prowadzi walkę z przestępczością transgraniczną poprzez działania kontrolne na granicach zewnętrznych UE, monitoruje i prowadzi obserwacje poprzez dane i obrazy pochodzące z dronów, samolotów i satelitów. Frontex wraz z państwami członkowskimi poprzez wspólną współpracę, ogranicza zagrożenia, jakie mogą powstawać na granicach zewnętrznych UE³¹.

Powstanie oraz rozwój służb granicznych w Polsce

Historia powstania pierwszych formacji granicznych rozpoczęła się już w 1918 roku. Jednak nazwy, zadania, sposób działania były zależne od sytuacji, jaka istniała w Polsce oraz w krajach sąsied-

²⁹ Ustawa z dnia 6 kwietnia 1990 r. o Policji Dz. U. z 2020 r. poz. 360, 956, 1610, 2112, 2320.

³⁰ Porozumienie Komendanta Głównego Policji oraz Komendanta Głównego Straży Granicznej z dnia 17 czerwca 2004 r. w sprawie współdziałania Policji i Straży Granicznej, Dz. Urz. KGP.2004.11.58.

³¹ W skrócie o agencji, https://frontex.europa.eu/assets/Publications/General/Agency_at_Glance/Agency_at_Glance_2018_PL_WEB_v3.pdf [12.01.2021].

nich. Po 10 latach od wyzwolenia zostały utworzone dwie formacje graniczne: Korpus Ochrony Pogranicza oraz Straż Graniczna.

Korpus Ochrony Pogranicza (KOP) powstał 12 XI 1924 r. i podlegał Ministerstwu Spraw Wewnętrznych (Wkładka 3, Rycina 2). Na dowódcę KOP powołano gen. dyw. Henryka Minkiewicza. Terenem chronionym przez KOP był wschodni i północno-wschodni odcinek granicy państwa. Wschodnia granica tworzyła linię dzielącą poglądy społeczno-polityczne oraz kulturowe, co utrudniało sprawowanie służby. Filarem schematu organizacyjnego KOP było dowództwo wraz ze sztabem i służbami specjalnymi, dalej znajdowały się brygady ochrony pogranicza, kompanie oraz najmniejsze jednostki organizacyjne – strażnice³². Do zadań Korpusu Ochrony Pogranicza należała ochrona przed nielegalnym przekraczaniem granicy, przemytem oraz ochroną znaków i urządzeń granicznych. KOP współdziałał z wojskiem w zakresie obrony państwa.

Straż Graniczna została powołana w 1928 r. Rozporządzeniem Prezydenta RP jako formacja o charakterze policyjnym. Formacja ta podlegała Ministerstwu Skarbu i wyznaczono ją do ochrony granicy zachodniej i południowej oraz granicy północno-zachodniej. Do zadań należała ochrona granic jak i ochrona bezpieczeństwa publicznego oraz zwalczanie nielegalnego przemytu i nielegalnego przekraczania granic, w szczególności na wodach granicznych.

Sytuacja formacji granicznej ponownie uległa zmianie po zakończeniu II Wojny Światowej. Ochronę granic najpierw oddano wojsku, a następnie dnia 13 września 1945 r. powołano do życia formację graniczną zwaną Wojskami Ochrony Pogranicza (WOP). Do zadań WOP należało zwalczanie przestępczości granicznej, dbanie o porządek i bezpieczeństwo publiczne oraz kilka zadań należących do administracji celnej. W kolejnych latach nastąpiły ponowne zmiany struktur i nazw oddziałów WOP. Dnia 15 maja 1991 ochronę granic przekazano nowopowstałej Straży Granicznej RP, a Wojska Ochrony Pogranicza zostały zlikwidowane³³.

³² *Geneza i struktura*, <https://kop.ipn.gov.pl/> [13.01.2021].

³³ *Historia BiOSG*, <https://www.bieszczadzki.strazgraniczna.pl/>, [14.01.2021].

Dnia 16 maja 1991 r. powstała Straż Graniczna na podstawie ustawy z dnia 12 października 1990 r. Straż Graniczna jest pod nadzorem Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji. W dziedzinie ochrony granic centralnym organem administracji państwowej jest Komendant Główny Straży Granicznej. Komendantem Głównym Straży Granicznej jest obecnie gen. dyw. SG Tomasz Praga, natomiast Zastępcami Głównymi Komendanta SG są gen. bryg. SG Jacek Bajger, gen. bryg. SG Grzegorz Niemiec oraz gen. bryg. SG Wioleta Gorzowska. Po wejściu Polski do Układu Schengen, powstały poważne zmiany np. zmiany kontroli granicznych oraz zmiany w przekraczaniu granic przez obywateli państw UE oraz uczestniczących w Układzie Schengen. Zostały zniesione działania związane z postępowaniami administracyjnymi na granicach z Republiką Litewską, Republiką Czeską, Republiką Federalną Niemiec i Republiką Słowacką. Zniesiono np. możliwość odmowy wjazdu na terytorium państwa Polskiego, określanie czasu możliwości pobytu na terenie RP oraz na podstawie art. 47 Ustawy o cudzoziemcach, konieczności wydawania wiz. Pomimo udziału w Układzie Schengen i zniesieniu wielu czynności funkcjonariusze SG nadal mają prawo np. do sprawdzenia legalności pobytu cudzoziemca oraz legalności przekraczania granicy RP. Funkcjonariusze mogą wnioskować o wydanie decyzji o wydaleniu z kraju lub wnosić o umieszczenie w strzeżonym ośrodku lub areszcie³⁴. Straż Graniczna Państwa Polskiego już nie tylko opiera się i wykonuje zadania wynikające z prawa krajowego, ale również z przepisów prawa wspólnotowego.

Ustawowe zadania Straży Granicznej

Straż Graniczna została powołana na mocy Ustawy z dnia 12 października 1990 r. o Straży Granicznej. W Ustawie zawarto zadania, jakie należą do SG. W 2009 r. SG otrzymała nowe zadania oraz nowe uprawnienia dotyczące kontroli legalności zatrudnienia

³⁴ *Straż Graniczna w Schengen*, <https://strazgraniczna.pl/>, [14.01.2021].

i prowadzenia działalności przez obcokrajowców. W życie została wprowadzona Ustawa z dnia 12 grudnia 2013 r. o cudzoziemcach, w której są opisane czynności, do jakich mają prawo funkcjonariusze SG.

Podstawowym zadaniem zawartym w Ustawie o SG, jakie należy do funkcjonariuszy SG należy ochrona granic państwa na lądzie oraz morzu. SG musi dokonywać organizacji oraz kontroli na granicach państwowych³⁵. Organizacja kontroli granic państwowych ma na celu ochronę i zapewnienie bezpieczeństwa przed nielegalnie próbującymi się dostać osobami i niepożądanymi lub wprowadzeniem niebezpiecznych towarów, jednocześnie nie może zablokować ruchu osobowego i handlu międzynarodowego. Aby spełnić wymagania sprawnej i skutecznej kontroli na granicach zewnętrznych UE, Straż Graniczna współpracuje ze Służbą Celno-Skarbową (Wkładka 3, Rycina 3). Funkcjonariusze obu służb podejmują wspólnie interwencje, działania, aby sprawnie przebiegała kontrola graniczna. Przekazują informacje dotyczące kontroli na granicy państwowej oraz prowadzone są wspólne szkolenia funkcjonariuszy obu służb.

Uzupełnieniem sprawnej współpracy jest funkcjonowanie dwóch systemów „one stop” oraz „zielony korytarz”, które zostały wprowadzone do funkcjonowania na granicy lądowej. Pierwszy z systemów zwany „one stop” ma na celu, ograniczenie postojów podczas kontroli związanych z przekroczeniem granicy, co za tym idzie skrócenie czasu kontroli granicznej. Zadaniem funkcjonariuszy SG oraz Służby Celno-Skarbowej jest przeprowadzenie kontroli jednocześnie. Celem systemu „zielony korytarz”, jest ograniczenie czasu postoju na przejściu granicznym. System polega na tym, że osoby nieposiadające przedmiotów do oclenia mogą skierować się na wyznaczony pas ruchu drogowego³⁶.

³⁵ Ustawa z dnia 12 października 1990 r. o Straży Granicznej (Dz. U. z 2020 r. poz. 305, 1610, 2112, 2320, z 2021 r. poz. 11).

³⁶ A. Wawrzusiszyn, *Organizacja i kontrola ruchu granicznego* [w:] B. Wiśniewski, R. Jakubczak (red.) *System ochrony granicy państwowej Rzeczypospolitej Polskiej stan obecny i prognozy na przyszłość*, Szczytno 2015, s. 28–29, ISBN 9788374625005.

Kolejnym ważnym zadaniem SG, zawartym w art. 2 ust. 2 Ustawy o Straży Granicznej jest zapobieganie i przeciwdziałanie nielegalnej migracji. Funkcjonariusze SG kontrolują wjazd cudzoziemców i ich pobyt na terenie RP zgodnie z prawem oraz dokonują rozpoznania i analizy zagrożeń migracyjnych. Zwalczanie zagrożeń migracyjnych także należy do SG. Zorganizowane grupy przestępcze organizują nielegalne przewozy osób, które nie mogą się legalnie dostać do kraju, np. nie otrzymały wizy lub uciekają ze swojego państwa, ponieważ jest tam konflikt zbrojny. Służby SG mają również styczność ze zorganizowanymi grupami przestępczymi, które handlują ludźmi³⁷ np. sprzedają kobiety i dzieci do agencji towarzyskich. W oparciu o Ustawę z dnia 12 grudnia 2013 r. o cudzoziemcach, do zadań SG również należy prowadzenie wywiadów środowiskowych o cudzoziemcach i jego rodzinie, a także ustalenie pobytu małżonka lub innych członków rodziny cudzoziemca³⁸.

Do funkcjonariuszy należy rozpoznawanie, zapobieganie i wykrywanie przestępstw i wykroczeń. Kontrolowanie zgodności prowadzenia działalności gospodarczych, podejmowanie się legalnego zatrudnienia przez cudzoziemców oraz kontrolowanie przedsiębiorców zatrudniających cudzoziemców. W zakresie właściwości SG należy zwalczanie przestępstw i wykroczeń skarbowych określonych w art. 134 § 1 pkt 1 Kodeksu karnego skarbowego. Sprawdzanie legalności i oznaczeń akcyzowych przewożonych towarów oraz wyrobów akcyzowych, kontrola legalności posiadanych dokumentów osobistych, dokumentów przewożonej dzikiej fauny i flory (Wkładka 3, Rycina 4).

Funkcjonariusze kontrolują przewóz i legalność towarów, o których jest mowa w przepisach takich jak amunicja i broń, materiały wybuchowe, chronione zabytki, narodowe archiwa oraz narkotyki. Według ustawy do właściwości SG należy zwalczanie „przestępstw określonych w art. 228, 229 i 231 Kodeksu karnego, popełnionych przez pracowników Straży Granicznej w związku z wykonywaniem

³⁷ Ustawa z dnia 12 października 1990r. o Straży Granicznej (Dz. U. z 2020 r. poz. 305, 1610, 2112, 2320, z 2021 r. poz. 11).

³⁸ Ustawa z dnia 12 grudnia 2013 r. o cudzoziemcach (Dz. U. z 2013 r. poz. 1650).

czynności służbowych oraz przestępstw określonych w art. 229 Kodeksu karnego, popełnionych przez osoby niebędące funkcjonariuszami lub pracownikami Straży Granicznej w związku z wykonywaniem czynności służbowych przez funkcjonariuszy lub pracowników Straży Granicznej” oraz zapewnienie bezpieczeństwa w komunikacji międzynarodowej oraz przeprowadzanie bezpiecznych kontroli w zasięgu przejść granicznych o charakterze drogowym, kolejowym, morskim oraz rzeczonym, a także zapewnienie bezpieczeństwa w samolotach pasażerskich oraz współpraca z innymi organami i służbami poprzez rozpoznawanie i zapobieganie zagrożeniom terrorystycznym³⁹.

Problem badawczy i technika badania

Celem prezentowanego opracowania jest rozwiązanie problemu utworzonego w formie pytania:

*Jakie tendencje można zaobserwować
w przestępczości granicznej
w latach 2016–2020 przez pryzmat statystyki
Straży Granicznej?*

Problem badawczy został przebadany pod kątem trzech kwestii:

- Jakie rozmiary uzyskała przestępczość transgraniczna dokonywana przez cudzoziemców przez pryzmat statystyk prowadzonych przez Straż Graniczną w latach 2016–2020 na terenie Polski?
- Jaki udział mieli obywatele państw trzecich w dokonywanych przestępstwach granicznych?
- Jaki wpływ miała pandemia na przestępczość graniczną dokonywaną przez cudzoziemców?

Rozwiązanie problemu badawczego podjęto metodą statystyczną. Ujętym wskaźnikiem badawczym jest udział procentowy. Udział procentowy obliczano według wzoru:

³⁹ Ustawa z dnia 12 grudnia 2013 r. o cudzoziemcach (Dz. U. z 2013 r. poz. 1650) art.1 ust.2.

n przestępstw = 100%, a m przestępstw = $x\%$, czyli

Litery oznaczają:

m – liczba przestępstw o niewiadomym udziale procentowym

n – liczba przestępstw stanowiąca całość, czyli 100%

Przedstawione badania zostały oparte na danych statystycznych podanych przez Straż Graniczną i obejmują lata 2016–2020. Obliczenia zostały przedstawione w tabelach. Na podstawie tabel opracowano wykresy.

Analiza statystyczna danych liczbowych

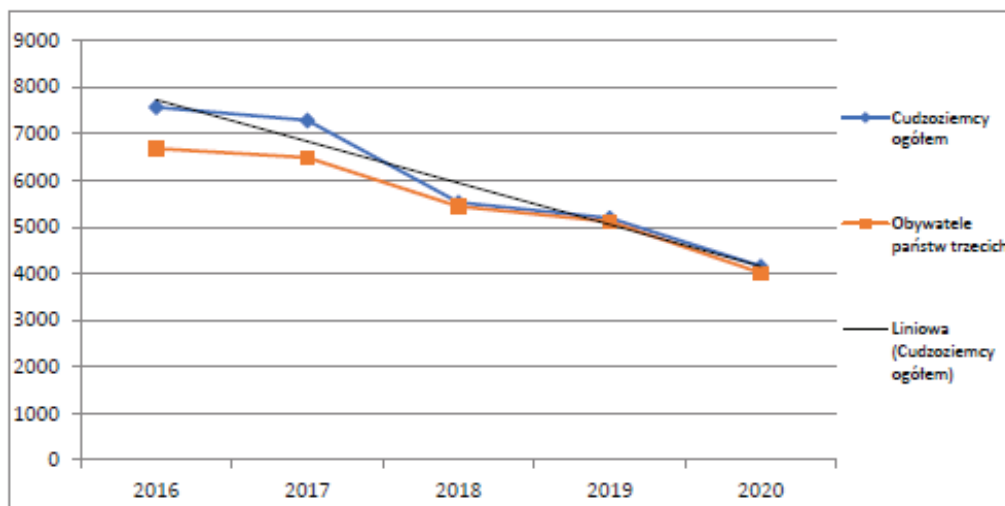
Tabela 1. Cudzoziemcy zatrzymani/ujawnieni przez Straż Graniczną za przekroczenie granicy państwowej wbrew przepisom (pgpwp) lub uświadczanie pgpwp w latach 2016–2020

Rok	Cudzoziemcy ogółem	W tym obywatele państw trzecich	
	Liczba = 100%	Liczba	Udział %
2016	7566	6683	88,33
2017	7285	6486	89,03
2018	5524	5437	98,43
2019	5188	5114	98,57
2020	4156	4014	96,58
Razem	29719	27734	93,32

Źródło: Obliczenia i opracowanie własne na podstawie Informacji statystycznej Straży Granicznej z lat 2016–2020.

Według danych Tabeli 1 i Wykresu 1 liczba cudzoziemców zatrzymanych/ujawnionych przez Straż Graniczną w latach 2016–2020 miała tendencję spadkową. Największy spadek odnotowano w latach 2017–2018, gdy różnica zatrzymanych wynosiła 1761. Głównymi zatrzymanymi/ujawnionymi osobami są obywatele państw trzecich.

Wykres 1. Liczba cudzoziemców zatrzymanych/ujawnionych przez Straż Graniczną za przekroczenie granicy państwowej wbrew przepisom (pgpwp) lub usiłowanie pgpwp w latach 2016–2020

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Tabeli 1.

Tabela 2. Cudzoziemcy zatrzymani/ujawnieni przez Straż Graniczną za przekroczenie granicy państwowej wbrew przepisom (pgpwp) lub usiłowanie pgpwp w latach 2016–2020

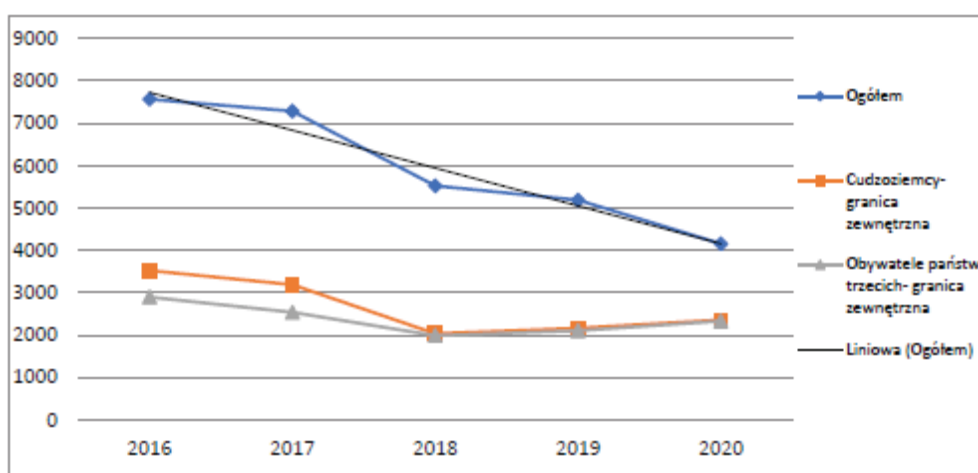
Rok	Cudzoziemcy ogółem			W tym obywatele państw trzecich	
	Ogółem = 100%	Granica zewnętrzna		Granica zewnętrzna	
		Liczba = 100%	Udział %	Liczba	Udział %
2016	7566	3525	46,60	2899	98,69
2017	7285	3191	43,80	2538	79,54
2018	5524	2038	36,89	1991	97,69
2019	5188	2164	41,71	2105	97,27
2020	4156	2361	56,81	2330	98,69
Razem	29719	13279	44,68	11863	89,34

Źródło: Obliczenia i opracowanie własne na podstawie Informacji statystycznej Straży Granicznej z lat 2016–2020.

Najwyższa liczba zatrzymanych cudzoziemców na odcinku granicy zewnętrznej – 3525 – wystąpiła w 2016 roku. Wynosi to 46,60% z liczby 7566 ogólnych zatrzymań. Natomiast najniższa – 2038 –

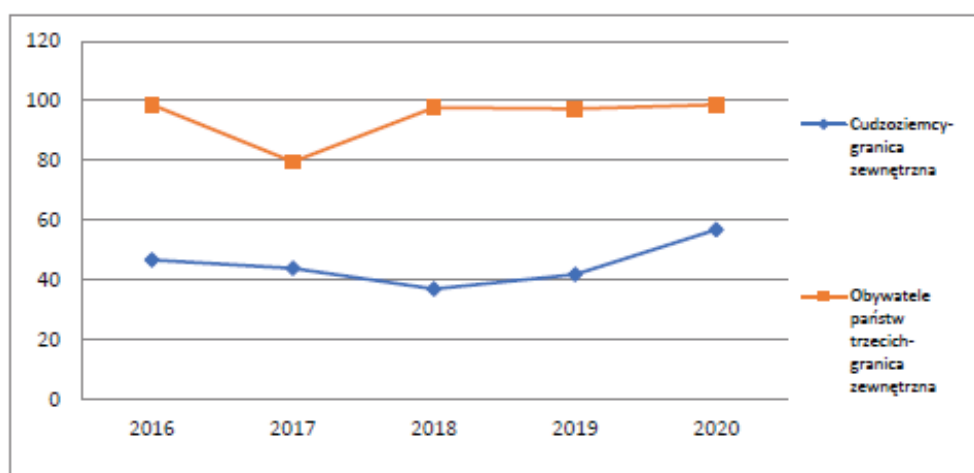
nastąpiła w 2018 roku. Najniższa liczba zatrzymań dokonanych łącznie na granicy wewnętrznej oraz zewnętrznej – 4156 – miała miejsce w 2020 roku. W tym na granicy zewnętrznej było to 2361, co stanowi 56,81% ogólnych zatrzymań dokonanych w 2020 roku. W ogólnej liczbie zatrzymań dostrzegalna jest tendencja spadkowa (Tabela 2., Wykres 2., Wykres 3.), jednak liczba przekroczeń obywateli państw trzecich nieznacznie rosła.

Wykres 2. Liczba cudzoziemców zatrzymanych/ujawnionych przez Straż Graniczną za przekroczenie granicy państwowej wbrew przepisom (pgpwp) lub usiłowanie pgpwp w latach 2016–2020

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Tabeli 2.

Wykres 3. Udział procentowy cudzoziemców zatrzymanych/ujawnionych przez Straż Graniczną za przekroczenie granicy państwowej wbrew przepisom (pgpwp) lub usiłowanie pgpwp w latach 2016–2020.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Tabeli 2.

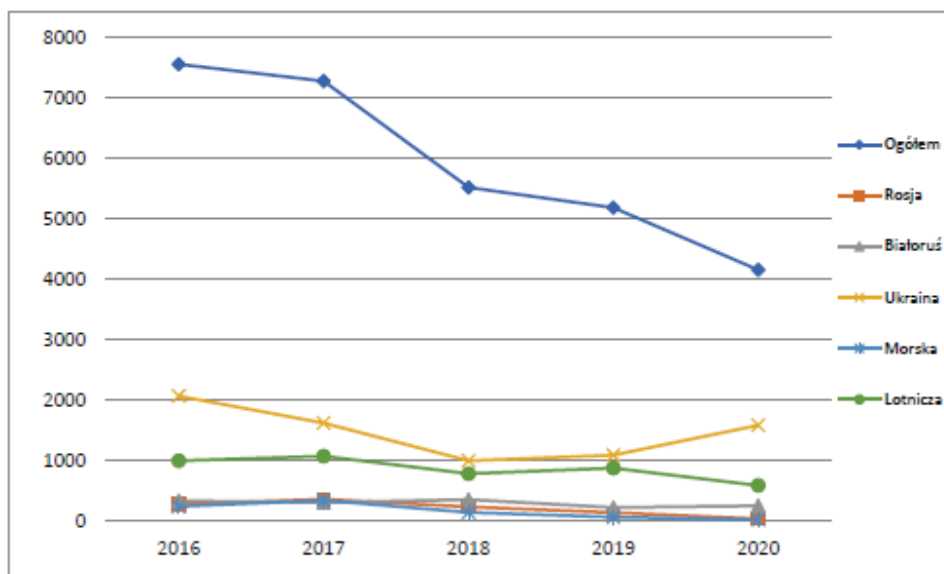
Tabela 3. Zatrzymani/ujawnieni cudzoziemcy przez Straż Graniczną za pgpwp lub usiłowanie pgpwp na poszczególnych odcinkach granicy RP w latach 2016–2020

Rok	Ogółem	Rosja		Białoruś		Ukraina		Morska		Lotnicza	
	100%	Liczba	Udział %	Liczba	Udział %	Liczba	Udział %	Liczba	Udział %	Liczba	Udział %
2016	7566	274	3,62	329	4,35	2065	27,29	234	3,09	994	13,14
2017	7285	356	4,89	299	4,10	1617	22,20	338	4,64	1069	14,67
2018	5524	228	4,13	349	6,32	994	17,99	136	2,46	778	14,08
2019	5188	133	2,56	218	4,20	1085	20,91	57	1,10	871	16,79
2020	4156	32	0,76	246	5,92	1581	38,04	17	0,41	583	14,03
Razem	29719	1023	3,44	1441	4,85	7342	24,70	782	2,63	4295	14,45

Źródło: Obliczenia i opracowanie własne na podstawie Informacji statystycznej Straży Granicznej z lat 2016–2020.

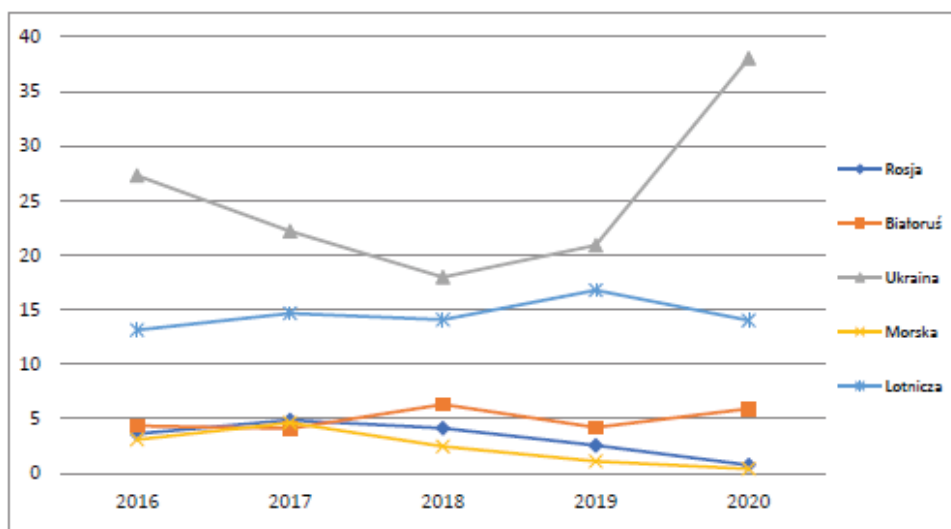
Najczęściej migranci nielegalnie przekraczają lub usiłują przekroczyć granicę na odcinku z Ukrainą. W latach 2016–2018 liczba tych nielegalnych przekroczeń malała. Nieduży wzrost wystąpił w 2019 roku, natomiast w 2020 roku ten wzrost był już znaczny (z 20,91 do 38,04%). Najmniej zatrzymań jest na odcinku granicy z Rosją, z zauważalną tendencją spadkową. W 2016 roku udział procentowy tych zatrzymań wynosił 3,62%, a w 2020 zaledwie 0,76%, co daje tylko 32 zatrzymania/ujawnienia.

Wykres 4. Liczba zatrzymanych/ujawnionych cudzoziemców przez Straż Graniczną za pgpwp lub usiłowanie pgpwp na poszczególnych odcinkach granicy RP w latach 2016–2020

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Tabeli 3.

Wykres 5. Udział procentowy zatrzymanych/ujawnionych cudzoziemców przez Straż Graniczną za pgpwp lub usiłowanie pgpwp na poszczególnych odcinkach granicy RP w latach 2016–2020

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Tabeli 3.

Dostrzegalna jest różnica między liczbą zatrzymań na granicy morskiej i lotniczej. Jednym z czynników determinujących poziom zatrzymań jest częstotliwość korzystania z różnych usług transpor-

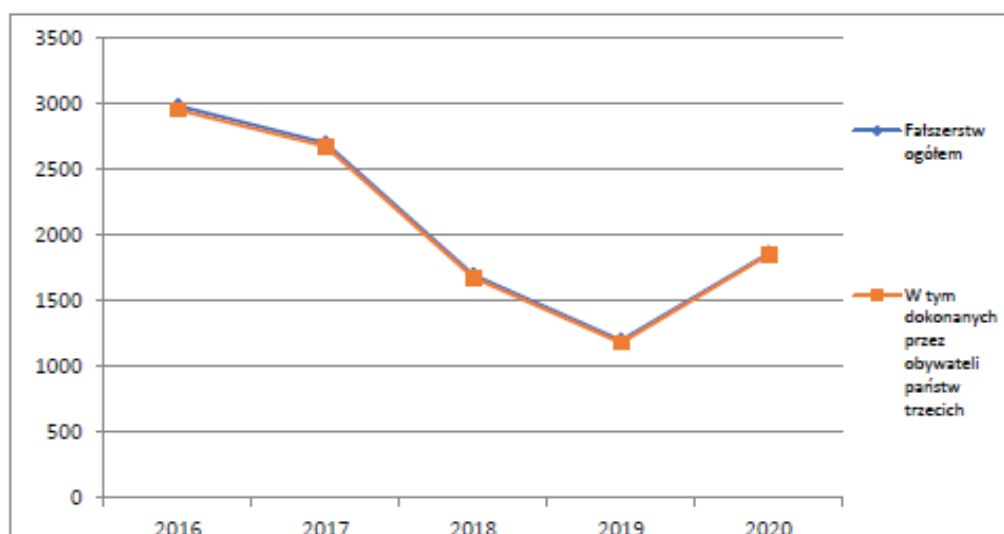
towych. Obecnie popularniejszym i częściej wybieranym środkiem transportu jest samolot. Statki oraz promy są wyborem drugorzędowym. Średnia liczba zatrzymań na odcinku granicy morskiej wynosi 2,63%, natomiast na odcinku granicy lotniczej wynosi 14,45%. Liczba zatrzymanych cudzoziemców na odcinku granicy lotniczej oscyluje od 1069 do 583 zatrzymanych. Na odcinku granicy morskiej, można dostrzec tendencję spadkową od 2017 roku, gdy liczba zatrzymań wynosiła 338, natomiast w 2020 roku wyniosła tylko 17 (Tabela 3).

Tabela 4. Falszerstwa dokumentów ujawnione przez Straż Graniczną w latach 2016–2020

Rok	Falszerstw ogółem	W tym u obywateli państw trzecich	
	Liczba = 100%	Liczba	Udział %
2016	2984	2954	98,99
2017	2700	2675	99,07
2018	1697	1678	98,88
2019	1200	1181	98,42
2020	1863	1853	99,46
Razem	10444	10341	99,01

Źródło: Obliczenia i opracowanie własne na podstawie Informacji statystycznej Straży Granicznej z lat 2016–2020.

Wykres 6. Liczba falszerstw dokumentów ujawnionych przez Straż Graniczną w latach 2016–2020

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Tabeli 4.

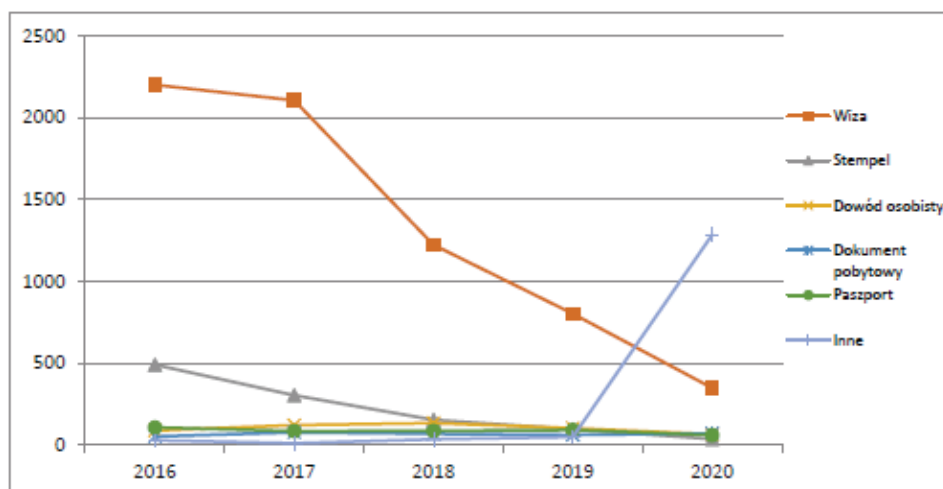
Falszerstwa dokumentów w 99,01% są ujawniane u cudzoziemców (Tabela 4). W latach 2016–2019 widoczna jest tendencja spadkowa ujawnień sfalszowanych dokumentów. W 2016 roku odnotowano 2984 sfalszowanych dokumentów. Natomiast w 2020 roku ujawniono już tylko 1284 sfalszowanych dokumentów. W roku 2020 nastąpił wzrost do liczby 1863.

Tabela 5. Falszerstwa dokumentów ze względu na przedmiot fałszerstwa ujawnione przez Straż Graniczną w latach 2016–2020

Rok	Ogółem = 100%	Wiza		Stempel		Dowód osobisty		Dokument pobytowy		Paszport		Inne	
		Liczba	Udział %	Liczba	Udział %	Liczba	Udział %	Liczba	Udział %	Liczba	Udział %	Liczba	Udział %
2016	2984	2200	73,73	490	16,42	87	2,92	52	1,74	107	3,59	28	0,94
2017	2700	2105	77,96	303	11,22	121	4,48	77	2,85	84	3,11	10	0,37
2018	1697	1222	72,00	153	9,02	134	7,90	68	4,00	86	5,07	34	2,00
2019	1200	802	66,83	96	8,00	102	8,50	61	5,08	91	7,58	48	4,00
2020	1863	348	18,68	36	1,93	65	3,49	70	3,76	60	3,22	1284	68,92
Razem	10444	6677	63,93	1078	10,32	509	4,87	328	3,14	428	4,10	1404	13,44

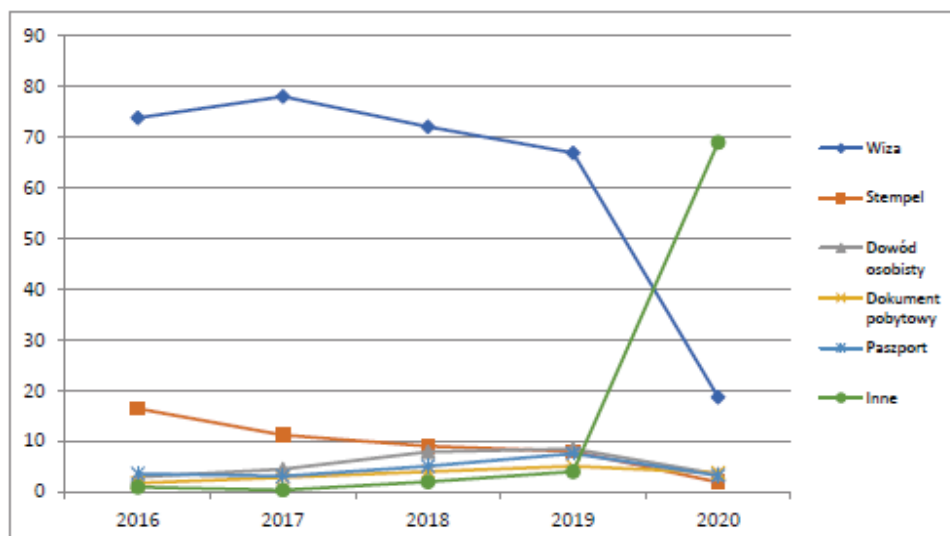
Źródło: Obliczenia i opracowanie własne na podstawie Informacji statystycznej Straży Granicznej z lat 2016–2020.

Wykres 7. Liczba fałszerstw dokumentów ze względu na przedmiot fałszerstwa ujawniona przez Straż Graniczną w latach 2016–2020

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Tabeli 5.

Wykres 8. Udział procentowy fałszerstw dokumentów ze względu na przedmiot fałszerstwa ujawniona przez Straż Graniczną w latach 2016–2020

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Tabeli 5.

Udział % *Innych dokumentów* ma wyraźną tendencję wzrostową (z 0,94% do 68,92%). Największy wpływ na wzrost w tej grupie miały takie dokumenty jak pozwolenie na pracę. Wyraźna jest duża tendencja spadkowa zatrzymań cudzoziemców ze sfalszowaną wizą i stemplem (Tabela 5., Wykres 7., Wykres 8). W 2016 roku udział % fałszerstwa wiz, wynosił 73,73 %, natomiast w 2020 roku jedynie 18,68%. Udział % ujawnień sfalszowanego stempla spadł z 16,42%

(w 2016 roku) do 1,93% (w 2020 roku). W kategorii przemysł towarów największym problemem niezmiennie pozostają wyroby tytoniowe (Tabela 6). Mają one największy udział w przemyśle (59,21%). Ale tutaj też jest dostrzegalna tendencja spadkowa. W 2016 roku wartość przemysłu wyrobów tytoniowych wynosiła 217 637 452 zł, a w 2020 roku 139 763 632 zł, co obniża straty o 77 873 820 zł.

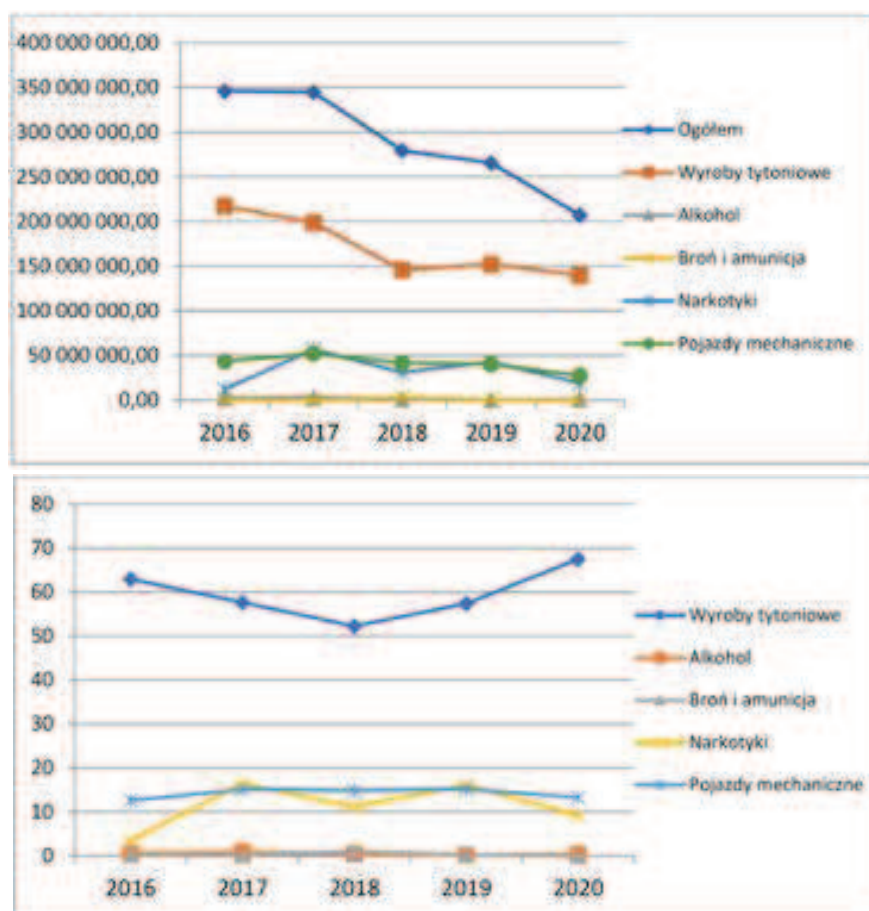
Tabela 6. Przedmiot przemysłu dokonywanego przez cudzoziemców ujawniony przez Straż Graniczną w latach 2016–2020

Rok	Ogółem = 100%	Wyroby tytoniowe		Alkohol		Broń i amunicja		Narkotyki		Pojazdy mechaniczne	
		Wartość zł	Udział %	Wartość zł	Udział %	Wartość zł	Udział %	Wartość zł	Udział %	Wartość zł	Udział %
2016	345 905 311	217 637 452	62,92	2 281 658	0,66	769 765	0,22	12 082 181	3,49	43 476 290	12,57
2017	344 715 576	198 619 673	57,62	3 186 634	0,92	401 86	0,12	56 720 120	16,45	52 126 150	15,12
2018	279 278 352	145 907 083	52,24	1 340 782	0,48	2 781 327	1	31 011 747	11,1	41 608 460	14,9
2019	265 478 953	152 217 324	57,34	516 730	0,19	635 822	0,24	42 883 018	16,15	40 294 293	15,18

2020	207 030 346	139 763 632	67,51	957 722	0,46	28 979	0,01	18 876 940	9,12	27 530 697	13,3
Razem	1 442 408 538	854 145 164	59,21	8 283 526	0,57	4 617 754	0,32	161 574 006	11,2	205 035 890	14,21

Źródło: Obliczenia i opracowanie własne na podstawie Informacji statystycznej Straży Granicznej z lat 2016–2020.

Wykres 9. Wartość i udział procentowy różnych przedmiotów przemytu dokonanego przez cudzoziemców ujawnionego przez Straż Graniczną w latach 2016–2020

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Tabeli 6.

Najmniejszy średni udział % w przemyśle mają broń i amunicja (0,32%) oraz alkohol (0,57%). Przemysł alkoholu ma tendencję spadkową. Przemysł broni i amunicji ma najniższą wartość oraz udział procentowy w stosunku do ogólnej wartości przemysłu, a jego maksymalna wartość osiągnęła 2 781 327 zł (rok 2018), co wyniosło wtedy 1% ogólnej wartości przedmiotów pochodzących z przemysłu. Z kolei najwyższa wartość przemysłu narkotyków występowała w 2017 roku (56 720 120 zł), ale jego wartość oscyluje od około 12–57 mln zł. Wartość przemycanych pojazdów w latach 2016–2020 oszacowano na 205 035 890 zł. Najwyższą wartość ten przemysł osiągnął w 2017 roku (52 126 150 zł), co wyniosło 15,12% wartości wszystkich przedmiotów przemysłu.

Wnioski końcowe

Wykorzystana metoda badawcza wyjaśniła początkowe założenia dotyczące tendencji w przestępczości granicznej dokonywanej przez cudzoziemców na terenie Polski. Pomimo zauważalnej tendencji spadkowej notowanych przestępstw z udziałem cudzoziemców, przestępczość transgraniczna nadal jest dużym problemem dla Straży Granicznej. Ciągły rozwój sposobów wykrywania oraz intensywne szkolenie funkcjonariuszy Straży Granicznej pozwalają skutecznie zwalczać/ujawniać przestępstwa, lecz innowacyjne technologie są także dostępne dla przestępców wynajdujących nowe sposoby przemysłu towarów i ulepszone techniki fałszowania dokumentów.

Analizę objęto lata 2016–2020. W analizie nie ujęto danych innych instytucji, korzystając jedynie ze statystyk Straży Granicznej. Wartości liczbowe pokazują wyraźny spadek dokonywanych przestępstw granicznych, a bardziej szczegółowa analiza danych liczbowych pozwala wnioskować, że:

- ogólna liczba cudzoziemców zatrzymanych/ujawnionych przez Straż Graniczną za przekroczenie granicy państwowej wbrew przepisom (pgpwp) lub usiłowanie pgpwp w badanych latach spadła,

- udział w nielegalnym przekraczaniu granicy przez obywateli państw trzecich utrzymywał się jednak na stałym poziomie %,
- zatrzymań/ujawnień pgpwp na granicy zewnętrznej wynosi ok. 45%, z czego ok. 89% to obywatele państw trzecich,
- najczęściej pgpwp są dokonywane na odcinku granicy z Ukrainą,
- granica morska ma niższy poziom przestępczości granicznej ze względu na niższy stopień zainteresowania usługami transportowymi morskimi,
- sfalszowane dokumenty w prawie 99% ujawniono przy obywatelach państw trzecich,
- najczęściej fałszowanym dokumentem podróży jest wiza,
- niezmiennie najczęściej przemycanym towarem są wyroby tytoniowe,
- odnotowuje się spadek ogólnej wartości przemytu.

Przestępczość transgraniczna jest ciągłym problemem, który próbują zwalczyć służby graniczne na całym świecie. Dzięki współpracy międzynarodowej, możliwe jest tłumienie tej przestępczości. Badania statystyczne pokazały, że poziom tej przestępczości w latach 2016–2020 obniżył się. Wydaje się, że wpływ na zmniejszenie się przestępczości granicznej w 2020 roku miała pandemia COVID-19 i zakazy wprowadzone przez państwa, co w znacznym stopniu zahamowało ruch graniczny.

Bibliografia

1. *Aktualności, SG rozbiła grupę przestępczą przemycającą ludzi*, <https://www.slaski.strazgraniczna.pl/sm/aktualnosci/4991,SG-rozbiła-grupe-przestepcza-przemycajaca-ludzi.html>, [10.01.2021].
2. *Falszerstwo dokumentów jako główne wyzwanie kontroli granicznej*, <https://emn.gov.pl/esm/aktualnosci/15018,Falszerstwo-dokumentow-jako-glowne-wyzwanie-kontroli-granicznej.html>, [05.01.2021].
3. <http://www.kspt.org.pl/>, [10.01.2021].
4. <http://www.sejm.gov.pl/>, [09.01.2021].

5. https://frontex.europa.eu/assets/Publications/General/Agency_at_Glance/Agency_at_Glance_2018_PL_WEB_v3.pdf [12.01.2021].
6. <https://kop.ipn.gov.pl/> [13.01.2021].
7. <https://www.bieszczadzki.strazgraniczna.pl/>, [14.01.2021].
8. <https://www.gov.pl/web/mswia/zarządzanie-granicami-zewnetrznymi>, [28.01.2021].
9. K. Laskowska, *Kryminologiczne aspekty przestępczości granicznej*, Archiwum kryminologii, T. XXVI, 2001-2002, ISSN 0066-6890.
10. Kaczmarczyk P., *Migracje zarobkowe Polaków w dobie przemian*, Wydawnictwa Uniwersytetu Warszawskiego 2006, s.21, ISBN 9788323501992.
11. Kędzierska G., Łachacz R., *Kryminalistyczne aspekty nielegalnego obrotu wyrobami tytoniowymi. Wybrane elementy modus operandi sprawców przemytu* [w:] W. Pływaczewski, M. Duda (red.), *Nielegalny obrót wyrobami tytoniowymi Taktyczno-techniczne aspekty przeciwdziałania zjawisku*, Szczytno 2014, ISBN 9788374624350.
12. *Oficjalna strona internetowa Straży Granicznej, Granice RP* <https://www.strazgraniczna.pl/pl/granica/granice-rp/1910,Granice-RP.html>, [27.12.2020].
13. Pietrek G., *Przestępczość transgraniczna jako zagrożenie dla bezpieczeństwa publicznego* [w:] W. Lis (red.) *Przestępstwa przeciwko bezpieczeństwu i porządkowi publicznemu*, Katolicki Uniwersytet Lubelski 2017.
14. Pływaczewski W., *Nielegalny rynek chronionych gatunków dzikiej fauny i flory. Geneza, przejawy, przeciwdziałanie*, Szczytno 2016, ISBN 9788374625210.
15. Porozumienie Komendanta Głównego Policji oraz Komendanta Głównego Straży Granicznej z dnia 17 czerwca 2004 r. w sprawie współdziałania Policji i Straży Granicznej, Dz.Urz.KGP.2004.11.58
16. *Próby korupcji funkcjonariuszy SG*, <https://www.strazgraniczna.pl/pl/aktualnosci/7266,Proby-korupcji-funkcjonariuszy-SG.html>, [10.01.2021].
17. Służba Celno-Skarbowa, <https://www.gov.pl/web/mswia/sluzba-celno-skarbowa>, [12.01.2021].
18. Statystyki SG, *styczeń-grudzień 2019 r.*, <https://www.strazgraniczna.pl/pl/granica/statystyki-sg/2206,Statystyki-SG.html>, [02.01.2021].
19. <https://www.podatki.gov.pl/akcyza/stawki-podatkowe/>, [10.01.2021].

20. *Straż Graniczna w Schengen*, <https://strazgraniczna.pl/>, [14.01.2021].
21. Strona Urzędu do Spraw Cudzoziemców, *Przesłanki pozytywne do udzielenia zgody na pobyt tolerowany*, <https://udsc.gov.pl/cudzoziemcy/obywatele-panstw-trzecich/zobowiazanie-do-powrotu/przeslanki-negatywne-zobowiazania-cudzoziemca-do-powrotu/zgoda-na-pobyt-tolerowany/przeslanki-do-udzielenia-zgody-na-pobyt-tolerowany/> [29.12.2020].
22. Strona Urzędu do Spraw Cudzoziemców, *Przesłanki pozytywne do udzielenia zgody na pobyt ze względów humanitarnych*, <https://udsc.gov.pl/cudzoziemcy/obywatele-panstw-trzecich/zobowiazanie-do-powrotu/przeslanki-negatywne-zobowiazania-cudzoziemca-do-powrotu/zgoda-na-pobyt-ze-wzgle-dow-humanitar-nych/przeslanki-pozytywne-do-udzielenia-zgody-na-pobyt-ze-wzgle-dow-humanitar-nych/> [28.01.2020].
23. Ustawa z dnia 12 grudnia 2013 r. o cudzoziemcach (Dz. U. z 2013 r. poz. 1650).
24. Ustawa z dnia 12 października 1990 r. o Straży Granicznej, Dz. U. z 2020 r. poz. 305, 1610, 2112.
25. Ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. Kodeks Karny, Dz. U. z 2020 r. poz. 1444, 1517.
26. Ustawa z dnia 6 kwietnia 1990 r. o Policji Dz. U. z 2020 r. poz. 360, 956, 1610, 2112, 2320.
27. Wawrzusiszyn A., *Organizacja i kontrola ruchu granicznego* [w:] B. Wiśniewski, R. Jakubczak (red.) *System ochrony granicy państwowej Rzeczypospolitej Polskiej stan obecny i prognozy na przyszłość*, Szczytno 2015, ISBN 9788374625005.
28. *Zakaz sprzedaży papierosów mentolowych*, <https://www.gov.pl/web/wsse-kielce/zakaz-sprzedazy-papierosow-mentolowych>, [3.01.2021],

WKŁADKA 3

PAŃSTWO POLSKIE W WALCE Z PRZESTĘPCZOŚCIĄ TRANSGRANICZNĄ

Rycina 1. Granice Rzeczypospolitej Polskiej

Źródło: <https://www.strazgraniczna.pl/pl/granica/granice-rp/1910,Granice-RP.html> [27.12.2020].

Rycina 2. Odznaka i żołnierze Korpusu Ochrony Pogranicza

Źródło: <https://kop.ipn.gov.pl/#player1> [20.02.2021];
<https://www.polityka.pl/pomocnikhistoryczny/1612025,1,korpus-ochrony-pogranicza.read> [24.02.2021].

Rycina 3. Współpraca funkcjonariuszy Straży Granicznej oraz Służby Celno-Skarbowej

Źródło: <https://www.strazgraniczna.pl/pl/aktualnosc/7718,Papierosy-ukryte-w-pociagu.html> [20.03.2021].

Rycina 4. Przemyt dzikiej fauny i flory

Źródło: <https://www.fakt.pl/wydarzenia/swiat/tak-sie-przemycza-zwierze-ta/0d4djw8> [23.03.2021].